

METAL VE MADENCİLİK ŞİRKETLERİNDE BİRLEŞMELER VE YUTULMA

Prof. Dr. Fevzi YILMAZ

Sakarya Üniversitesi Metalurji ve Malzeme Mühendisliği Böl. / yilmazf@sakarya.edu.tr

Giriş

Son yıllarda şirket yaşamlarında 2 gerçek dikkat çekicidir. Toplamda büyüklerin ciro ve etkinlik payının artması birinci gerçek ise, ikincisi yeni coğrafyalarda (Hindistan ve Çin gibi) da büyük şirketlerin oluşması ve ABD-AB-Japonya dominasyonunun kalkmasıdır. Kısacası küresel şirket büyüklükleri artarken büyük şirket sayıları azalmaktadır. Birleşmeyi yansıtan iki isimli şirketler artık kanıksanmıştır. Bu gerçekler; metal, madencilik , petrol ve otomotivde çok belirgindir.

Büyük metal ve madencilik firmalarının durumu ve gelişmeler avcı veya avlanan konumunu yansıtmakta ve analistleri şaşırtmaktadır. Demir, alüminyum, bakır, altın ve nikel madenciliğinde kapma ve yutma anlayışı egemendir. Şirket birleşme veya satın almalarda farklı stratejiler vardır. En büyük olma, tekelleşme, maliyetleri düşürme, teknolojiye ulaşma, alanı çeşitlendirme , yeni pazara yayılma ve oburca ilhak bunlardan sadece birkaçıdır.

Ülkemizde son yıllarda yürütülen metal ve madencilik alanındaki özelleştirme faaliyetleri çok tartışıldı. Demir-çelik devimiz ERDEMİR (İSDEMİR ile birlikte yılda 5,2 milyon ton üretim) ekseninde ise özelleştirme tartışmaları hala sürmektedir. Aşağıda verilen çok sayıdaki şirket yutma, birleşme ve satış bilgileri , özelleştirmenin çok boyutlu küresel bir iş olduğunu vermektedir.

Birleşmeler ve yutmalar

Kuzey Amerika ve Avrupa metal döküm endüstrisinde son altı yıl içinde üretici sayısı % 11 üretim miktarı % 1 azalmıştır. Son 15 yılda çok büyük 57 ABD ve AB döküm firması sayısı birleşme veya yutulma sonucu 16'ya inmiştir. Örneğin Fransız düktil demir döküm devi Pont A Mousson 1990'lı yıllarda 6 diğer Avrupa döküm firmasını bünyesine katmıştır[1].

Mittal Arcelor'u ele geçirdi ve dünyanın en büyük çelik üreticisi oldu (56,5 milyon ton Mittal, 46 milyon ton Arcelor üretimi)[2]. Mittal , Arcelor birlikteliği ile yılda 110 milyon tona yakın çelik üretim değeri yakalanmıştır. Gurup, ayrıca Hindistan'da 15 milyar dolarlık entegre demir cevher madenciliği ve çelik fabrika yatırımını planlamaktadır[3].

Hindistan Tata şirketi (5,3 milyon ton) Anglo-Dutch Corus çelik devini (18,9 milyon ton) satın almıştır. Tata dünyanın en düşük maliyetli üreticisidir ve nakit zenginidir.. Tata, 2004 yılında Singapur'un NatSteel'ini ve 2005 yılında Tayland'ın Milenyum Çeliğini bünyesine katmıştır. Güney Afrika Highveld çelik ve Rus Evraz ile görüşmeler sürmektedir[3].

Çelik ve alüminyumda gelişme şaşırtıcıdır. Firmalar madenciliğe soyunmuşlardır. Alüminyumcular boksit veya alümina, çelikçiler demir cevheri veya kok üretimine yönelmişlerdir. Metal üreticileri madencilerle stratejik işbirliklerine gitmişlerdir. Bu, çelik ve alüminyum üreticilerinde, şirket birleşmelerinde ve işbirliklerinde tümüyle görülmektedir. Çelik üreticilerinden üç firma dünya demir cevheri yataklarının 2/3'sini kontrol etmekte ve tedarikçileri ile birlikte fiyatı belirlemektedir. Bu tuzaktan kurtulmak için, Mittal kendi maden yataklarını oluşturma mecburiyetinde ve çabasında kalmıştır. Benzer şekilde, Sual (Rus) kendi boksitini, Glencore (İsveç) alüminyum rafinerisi ise Rusal'ın (Rus) ergitme gücünü

kullanmak durumundadır. Son gelişme , Rusal'ın Sual ve Glencore'yi kendine bağladığı şeklidir[2].

Uzun periyotta, Rusal'ın patronları diğer metallere yönelmişlerdir. Alcoa gibi büyük alüminyum işletmeleri, bu yarışta yavaş kalmaktadır. Alcoa, Rio Tinto ve BHP Billiton gibi büyük firmaların hisse fiyatları düşüştür. Özellikle Alcoa alüminyum devi 2002 den beri değer yitirmektedir. Rio Tinto ve BHP Billiton ise son bir yıldır kayıptadır. Bu devler çareyi Kuzey Amerika veya Avustralya gibi politik güvenilirliği olan merkezlerin dışına kaymakta bulmuşlardır. Afrika ve Latin Amerika gibi iç krizlerin yoğun ve güvenliğin zayıf olduğu ülkelerde firma satın alarak veya yatırım yaparak büyümektedirler. Buradaki bazı fakir ülke hükümetleri , ürün fiyatları arttığında yüksek mülkiyet ücreti istemekte ve kabul etmeyen firmaları da el koyma (istimlak) ile tehdit etmektedir. Örneğin Batı Afrika ülkesi Liberyanın 68 yaşındaki yeni devlet başkanının yaptıkları ilgi çekicidir. Demir Leydi takma adlı hanım başkan önceki yönetimin madencilik politikasını masaya yatırmıştır. Kendinden önceki yönetim tarafından kiralanmış maden yatakları ve bedelleri sorgulanmaktadır. Bu çerçevede Mittal Çelik kiraladığı demir maden yatağını işleyememekte, ısrarla rüşvet vermediğini belirttiği halde düştüğü zorluğu bir türlü aşamamaktadır [2].

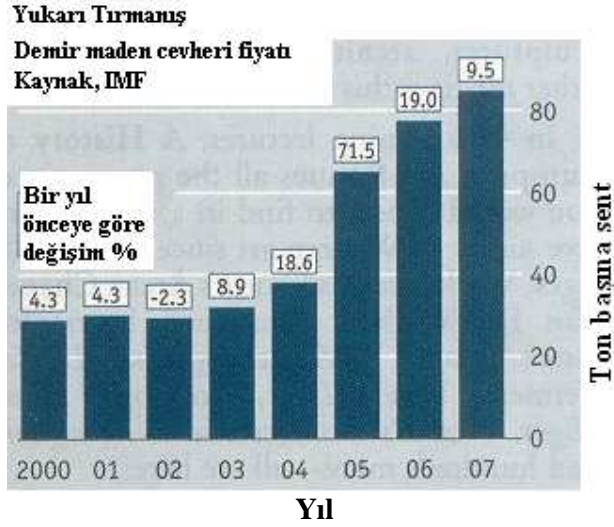
Bugünlerde, büyük Brezilya demir cevheri üreticisi olan Companhia Vale do Rio Doce , Kanada nikel devi Inco ile birleşme görüşmesi yürütmektedir. Benzer birleşme görüşmeleri kömür,bakır ve çinko ticaretinde de sürmektedir. Amerikan bakır maden devi Phelps Dodge daha önce bakır ve nikel firmalarını (Falconbridge ve Inco) bünyesinde toplamak ve piyasayı kontrol etmek istemişti, ama başaramadı.

Altın madenciliğinde durum biraz farklıdır. Anglo-Amerikan madencilik devlerinin yöneticileri daha çok karlı senet alımları yoluyla ticaret yapmaktadırlar.

Şirket yutan ve manipülasyon yapan büyük maden devleri artık daha çok para ödüyorlar. Birçok metalin fiyatı son birkaç yıldır çok artmıştır. İyimserler arz artışı ile fiyatların geri çekileceğini söylemektedirler. Kötümserlere göre ise gelişen ekonomilerdeki aşırı talep artışı alışılmış alt-üst fiyat dalgalanmasını yok etmiştir ve artış sürecektir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda madenciler yeni yatırım yapmadıklarından , bugün itibariyle talep artışını karşılamak zaman alacaktır. Üretimi arttırmak için gösterilen her türlü çaba , iş makinesinden jeolojiste kadar birçok girdi eksikliği nedeniyle yetersiz kalmaktadır.

Demir Cevheri

Demir cevheri küresel ticarete konu olan en önemli hammaddedir. Dev makinelerle vagonlara yüklenen cevher kayalar kırılır, konveyör ile limanda bekleyen gemilere dağıtılır. Gemiler dünyanın dört bir tarafındaki üreticilere cevheri ulaştırırlar. Rio Tinto büyük demir cevheri üreticisidir. Müşterilerinden biri 2007'de 2006'ya göre % 9,5 daha fazla para ödemeyi kabul etmiştir. Bu bilgiyi diğer cevher üreticileri de kullanmışlar ve hemen piyasa yükselmiştir. Demir cevheri en son 2006 da %19, 2005 de ise %71,5 yükselmişti (Bakınız: Çubuk diyagram).

Hindistan ve Çin nedeniyle demir çelikle cevher arzı artık talebi karşılayamamaktadır. Örneğin Avustralya Rio Tinto Pilbara demir yöneticisi Dave Smith “Biz ürettiğimiz her tonu satıyoruz, her şeyi satıyoruz” demiştir. Bay Smith zorda olduklarını belirtmekte ve şirketi çok cevher üretse bile liman kapasitesinin yetersiz kaldığını söylemektedir. Liman yükleme kapasitesi 2005’te 68 milyon ton iken, bu 2006’da ikiye katlanmıştır (116 milyon ton). 2007 sonunda ise 140 milyon tonu bulacaktır. Bay Smith lokomotiften grayder tekerlerine kadar her ihtiyacın talebi karşılayamadığından bahsetmektedir. Maden sahasında ve yakınlarında işçiden restoran görevlisine kadar her şeyde eksiklik var demektedir[4].

Sonuç

Şirket yutma ve birleşmeler yanında küresel ekonominin getirdiği yeni gerçekler metal ve madencilik sektöründe tümüyle yaşanmaktadır.

Büyük metal ve madencilik firmalarının durumu ve gelişmeler avcı veya avlanan konumunu yansıtmaktadır. Maden patronları şirketlerinin değerinin (hisse değeri) yeteri kadar yüksek olmadığını söylemektedirler. Bundan dolayı, hisse alım satımları ve değer altı fiyattaki firmaların ele geçirilmesi tarz olmuştur. Diğer yandan yüksek metal fiyatları madencileri nakite boğmuştur. Borsa analistleri şaşkındır. Şirket satınalmaları genellikle ürün fiyatları düşük olduğunda gerçekleşir. Şimdi ürün fiyatları yüksek ve hala sürünen firmalar var! Tabi onları satın alacak açgözlüler de!

Kaynaklar

- 1)66th WFC 2004,1551
- 2)The Economist October 7th 2006, 71
- 3)The Economist October 28th 2006,76
- 4)The Economist January 6th 2007,36